

Tann stríðandi humanisturinn



Skaldsögan »Det gode Håb« fer fram í Havnini í miðjum 1600-árunum, tá ið kúging og eyðræning vóru gerandiskostur - og enn einaferð er góðskan tema.



Jógván Isaksen
bókmentafróðingur

Bókmentavirðislostin hjá Norðurlandaráðnum varð latin á fyrsta sinni í 1962, og »Gamaliels Besættelse« var eitt av donsku uppskotunum. William Heinesen vann kortini ikki á hesum sinni - tað gjørdi Eyvind Johnson - men trí ár seinni fekk hann virðislostinna fyrri »Det gode Håb«. Men hesuferð - og tað er einastu ferð - var hon í tvíningum. Hin partin fekk svenski mentamaðurin Olof Lagercrantz fyrri verk sítt um »Divina Commedia« (*Tann guddómliga komedian*) eftir

Dante. William var einki serliga fegin um hesa at siggja til salomonisku loysn, sum ivaleyst var tekin um, at semja ikki fekt í dómsnevndini. Danski høvundurin og útvarpsmaðurin Karl Bjarnhof hevði frammanundan á einum fundi í Det danske Akademi róa framundir, at hann skuldi siggja til, at William fekk virðislostinna hjá Norðurlandaráðnum. Tað er púra sjálvsagt, at sovorðið kann eingin lova, men William Heinesen sendi honum kortini eftir avgerðina so ljóðandi speiska telegramm: »Eg takki tær av hálvum hjarta«!

Drúgvur burður

Brævaskaldsögan »Det gode Håb« frá 1964 fer fram í 17. öld, og skrivningarlagið leggur seg so dánt eftir einum fornum stíli, so at lesarin skal fáa rákan av tíðini. Sögan sigur frá harðligari kúgan, fátækradømi, herviligum sjúkum, men

somuleiðis frá hugdirvi og móttøðu. Frásøgumaðurin, presturin Peder Børresen, skal ikki bara stríðast ímóti øvrigheitini, men eisini ímóti egnum veikleikum, tí hann er bæði snarsintur og vátligur. Psykologiskt veitir bókin innlit í lastir og óndskap, hvussu tað ótyðliga er uttan mark. Tað gátu færa í mannalyndinum, trupulleikin at skilja ikki bara egnar grundir, men eisini tær hjá øðrum, er eitt høvuðstema í skaldsöguni. Toleransa er ein boðskapurin.

»Det gode Håb« líkist annars burtur úr skaldskapinum hjá William Heinesen, bæði tí hon er søgulig skaldsøga, máttin hon er skrivað uppá, men eisini tí at burðurin var so ómetaliga drúgvur. Høvundurin hevur sagt frá, at hann fekk hugskotið til »Det gode Håb« longu í 1920'um, og at hann skrivaði eina styttri útgávu, sum Otto Gelsted havaði. Við millumbilum tók hann so handritið fram og arbeiddi víðari

upp á tað, royndi at geva tí eitt brúkiligt snið, men tað lukkaðist einki serligt. Tað var ikki fyrr enn hann fann upp á at nýta brøv og dagbók frá høvuðspersóninum sum frásagnarhátt, at »Det gode Håb« fekk sín endaliga form.

Tað søguliga tilfarið verður handfarið rættiliga frítt, soleiðis at ymiskir tilburðir ikki fara fram í skaldsöguni, akkurát tá ið teir fóru fram í veruleikanum. Tinganes brann 30. januar 1673 - í skaldsöguni 13. mai 1670 - og admiralurin Jens Rodsten kom til Føroya í august 1670 at taka ímóti hilmiseiði til Christian V - í skaldsöguni er hann nevndur Jørgen Balkenov og kemur 5. mai. Hesi dømi vísa, at Føroyar í 1600-árunum lata karmin og meira við, men evninum, og hvussu fyrbrigdi verða lögð til rættis, ræður høvundurin fyrri.

Fyrirmyndin til høvuðspersónin er Lucas Debes (1623-1675), men hann kom til Føroya longu í 1651, meðan

Peder Børresen ikki kemur fyrr enn í apríl 1669, og í juli 1670 er skaldsögan lokin. Høvundurin hevur greiddliga valt at savna hendingarnar innan ein stuttan tíðarkarm fyrri at styrkja tað dramatiska í bókini, sum nettupp kundi verið fyrri vanbýti í eini brævaskaldsögu. Leggast skal aftrat, at íblástur til tann serliga málbúnan í fittan mun stavar frá »Et Jammersminde« eftir Leonora Christinu og so sálmunum hjá Kingo.

Reyðhærdur og greffigur

Peder Børresen skrivur til vinmannin og skriftafaðirin Jonas, sum er prestur í Romsdalen í Noreg, sum liggur næstan áráka Føroyar. Vinmennir eru sostatt sendir út í hvør sín útjaðara á ríkinum. Ferðin hjá tí nýggja prestinum norður í hav er ikki við myndum, og tvær reisir verður skipið í ódnarveðrið sligið aftur til Noregs. Teir umborð siggja skipbrot, rekandi lík, toran gongur, og snarljósinu skyggja.